

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI VE YAŞAM DEĞERLERİ İLİŞKİSİ

Burcu ÖNGEN*
Serpil AYTAÇ**

Özet

Bu çalışmada üniversite eğitimi gören gençlerin toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin algıları ve yaşam değerleri araştırılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 324 üniversite öğrencisi rassal olarak seçilerek Toplumsal Cinsiyet Rolüne İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri, bazı sosyo-demografik sorularla birlikte ölçülmüştür. Çalışmaya katılan öğrencilerin %35,2'si erkek, %64,8'i kız öğrencilerden oluşmaktadır. Cinsiyetlerine göre ölçek ortalamalarına bakıldığında, kız öğrencilerin ortalamasının erkeklerden daha fazla olduğu görülmüştür. Gençlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, önermelerin büyük bir çoğunluğunda cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0.05$) olduğu bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin yaşam değerleri boyutu ile toplumsal cinsiyet algısının alt boyutları olan eşitlikçi cinsiyet rolü ve evlilikte cinsiyet rolü arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonuçları üniversite gençliğinin toplumsal cinsiyete ilişkin görüşlerini ortaya koymasından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Toplumsal Cinsiyet, Yaşam Değerleri, Üniversite, Gençlik*

ATTITUDES OF UNIVERSITY STUDENTS REGARDING TO GENDER ROLES AND RELATIONSHIP WITH LIFE VALUES

Abstract

This study aimed to investigate life values and perceptions of genders roles of university students. For this purpose, 324 university students - 35,2% male and 64,8% female; were selected as a sample. Their attitudes towards gender roles and life values were measured by some socio-demographic questions. Scale averages of the female students estimated much higher than that of males. Moreover, the vast majority of the prescriptions showed

* Arş. Gör., Uludağ Üniversitesi İİBF. Ekonometri Bölümü. İletişim: burcuongen@uludag.edu.tr

**Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi İİBF. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü. İletişim: saytac@uludag.edu.tr

a statistically significant difference between the genders ($p < 0.05$) regarding their attitudes toward gender roles. A positive significant relationship between the life value dimension and two sub-dimensions of the gender roles (which are gender equality and sex role in marriage) was also observed. The outcomes of this study have a crucial importance as it reveals the views of university students on gender roles.

Keywords: *Gender, Life Values, University, Youth*

GİRİŞ

Biyolojik bir kavram olan ‘*Cinsiyet*’ (Sex) kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, biyolojik, fizyolojik özellikleri ve farklılıkları işaret ederken (Marshall, 1999: 98; Cherry, 2005: 157), ‘*Toplumsal Cinsiyet*’ (Gender), kadın ve erkeğin toplum içindeki statüsünü, bunlara uygun rollerini, görev ve sorumluluklarını, konumunu, toplumun bireyi nasıl görüp algıladığını ve beklentilerini kapsar (Sancar vd., 2006: 4). Cinsiyeti doğa belirlerken, toplumsal cinsiyeti kültür belirlemektedir. Biyolojik cinsiyetin aksine, toplumsal cinsiyet farklılığı, sosyal yapılandırma sonucu oluşmaktadır ve değiştirilebilir. Toplumsal cinsiyet Giddens’a göre (2008: 505), “toplumsal olarak kurulmuş erillik ve dişilik kavramlarıyla bağlantılıdır ve bireyin biyolojik cinsiyetinin doğrudan bir sonucu olmak zorunda değildir.”

Toplumsal cinsiyet ayrımları hem kadınların hem de erkeklerin yaşamını şekillendirir ve sonuçta bu çeşitlilik sadece farklılıktan daha fazla anlam taşır. Dolayısıyla bir toplumda kadın ve erkeklerin toplumsal hayata katılım biçimi, oranı, temsili ve görünürlüğü, önemli oranda o toplumda geçerli olan toplumsal cinsiyet algısından etkilenir. Bireysel cinsiyet algısı da toplumsal cinsiyet algısını etkileyen bir döngüdür.

Toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı işbölümü ve biyolojik cinsler arasındaki ilişkileri vurgulamak amacıyla, toplumda sadece kadının değil erkeğin de konumunu belirten bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetle açıklanamayan sosyal sınıf, siyaset, ataerkillik ve toplumdaki üretim biçimiyle bağlantılı bir anlama sahiptir (Savcı, 1999: 130). Toplumsal cinsiyet, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerine dikkat çekmektedir (Marshall, 1999: 98). Biyolojik

cinsiyet farklılıkları denildiğinde evrensel bir nitelik taşıyan ve içeriği genetik olarak belirlenen kadın ve erkek arasındaki fiziksel farklılıklar anlaşılırken, toplumsal cinsiyetten söz edildiğinde de kadınlık ve erkeklik arasındaki rol farklılıkları anlaşılmakta ve bu farklılığının içeriği kültürel açıdan belirlenmekte ve değişkenlik göstermektedir (Bilton vd., 1987: 148; Busse vd., 2003: 231).

Kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eden ve sosyal yapılanma sonucu oluşan *toplumsal cinsiyet* kavramı, toplumlar arasında ve zaman içinde farklılık göstermekte, değişebilmekte ve değiştirilebilmektedir (WHO, 1998; European Communities, 2006). Bireyin toplumsal cinsiyeti birçok etken tarafından belirlenmekte ve toplumsal cinsiyet de bireyleri yaşamının her döneminde farklı şekillerde de olsa etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet, kişinin içinde yaşadığı toplumda aileden başlayarak modellerin gözlenmesi yoluyla edinilmekte ve böylece kadın ve erkekler bu kavramın içindeki normları, sosyalleşme süreci içinde öğrenmektedirler (Ataman, 2009: 1).

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlığın ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edilışıdır ve kültürel beklentileri de ifade eder. Bir erkek için uygun olduğu düşünülen davranışlar erkeksi, kadınlar için uygun olduğu düşünülen davranışlar ise kadınsı olarak adlandırılır. Bu kadınsı ve erkeksi rollerin, cinsiyetten bağımsız olarak ifade edildiği gibi bireylerin buldukları ortama göre değiştiği gözlenebilmektedir (Dökmen, 2004: 18).

Cinsiyet rollerinin belirlenmesinde şüphesiz toplumsal yapıyı oluşturan çeşitli öğeler belirleyicidir. Bu öğeler arasında değerlerimiz de bulunmaktadır. Literatür incelendiğinde çeşitli araştırmalar anne-baba, öğretmenler, kitle iletişim araçları vb. unsurların çocuğun sosyalleşmesinde etkili olduğu gibi, aynı zamanda da kişinin toplumsal cinsiyet rol kalıpları belirlemesinde de etkisini ortaya koymaktadır (Seçgin vd., 2011). Diğer taraftan “*İnsanlara yaşamlarında değişken önemlilik içerisinde yol gösteren ilkeler olarak hizmet eden, arzu edilebilir amaçlar*” (Schwartz, 1999: 24–25); ya da “*bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç*” (Güngör, 2000: 27) olarak tanımlanan değerler, yaşam içerisinde sosyalleşme sürecinde öğrenilmekte ve değer yargılarımızın etkisi altında davranışlarımıza da yön

vermektedir. Rokeach (1973) değeri, belirli davranış biçimi ve yaşam amacı olarak tanımlamaktadır. Rokeach'ın tanımlamasına göre değerler, göreceli olarak kendilerinden daha kısa süreli/durumsal olan tutumlara göre sabit/değişmez bir özellik göstermektedirler (Rokeach, 1973). Yaşam değerleri böylece tutumlarımızın şekillenmesinde de etkili olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, tarihsel süreç içinde, zamana, mekana, sınıfa ya da ırka göre olduğu kadar toplumun siyasi ve ekonomik koşullarına göre de çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenlerden dolayı, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değerler, davranışlar, algı ve tutumlar konusu çok boyutlu incelenmelidir. Ulusal ve uluslararası literatürde, orta öğretim ve üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla çok sayıda araştırmalar yapılmıştır (Kimberly ve Mahaffy, 2002; Rosenkrantz vd., 1986; VefikUluçay vd., 2007; Trommsdorff ve Iwawaki, 1989; Baykal, 1988; Keith ve Jacqueline, 2002; Zeyneloğlu, 2008; Yılmaz vd., 2009; Atış, 2010; Seçgin vd., 2011). Arditti, Godwin ve Scanzoni (1991), *Kadının Cinsiyet Rolü Özellikleri ve Tercihleri İle Ebeveyn Davranışının Algılanması* başlıklı çalışmalarında, kız çocukların cinsiyet rollerinin gelişiminde ebeveynlerin rolünü incelemişler ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete ilişkin gelişimlerinde, annenin etkisinin babadan daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gümüšoğlu'nun (2004), *İlköğretim Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları* konulu araştırmasında araştırmaya katılan çocukların toplumsal cinsiyetle ilgili algılarının geleneksel kadın-erkek rollerine paralel olduğu saptanmıştır. Keith ve Jacqueline (2002) tarafından lise ve üniversite öğrencilerinin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin, geleneksel ve geleneksel olmayan algılarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda öğrencilerin cinsiyet rolleri konusunda geleneksel rolleri benimsedikleri belirlenmiştir. Yılmaz ve arkadaşlarının (2009), 448 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada, çalışma yaşamı ve evlilik yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel görüşlere sahip oldukları, toplumsal yaşam ve aile yaşamı ile ilgili önermelerde ise kız ve erkek öğrencilerin eşitlikçi görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çok sayıda çalışmada erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları görülmektedir (Aşılı, 2001; Vefikuluçay vd., 2007; Rosenkrantz vd.,1986; Güvenç, 1996; Trommsdorff vd., 1989).

Öğrencilerin toplumsal cinsiyet konusundaki algılarının belirlenmesi, araştırmacılara, eğitim programcılara ve uygulayıcılara veri sağlayacağından dolayı çok önemlidir. Bu süreç, aileden eğitmenlere, yönetimden idari personele, hizmetliden güvenlik görevlisine uzanan, öğrenci ile muhatap olan her bireye çeşitli düzeylerde sorumluluk yükleyen bir çalışmadır.

Toplumda kadına ve erkeğe yüklenen rollerin, üniversite öğrencileri için nasıl bir anlam taşıdığına araştırılması, öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki görüşlerinin ortaya çıkartılması, gelecek neslin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri eşitlikçi bir biçimde şekillendirmesi bakımında anlamlı olacaktır. Ayrıca her geçen gün artan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığını önleme yönünde politikalara öncü olmak için, eğitim kurumlarında toplumsal cinsiyet algısının yeniden ölçülmesine ve öncelikle gençliğin toplumsal cinsiyet rolleri, değerleri ve davranışlarına ilişkin tutumlarının belirlenmesine gereksinim bulunmaktadır.

Amaç ve Yöntem

Bu araştırmada; üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri, beklentileri ve sorumluluklarına ilişkin tutumlarının belirlenmesi ve yaşam değerleriyle ilişkilendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, “Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları nedir?”, “Cinsiyet değişkeni, bu öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarında bir farklılığa neden olmakta mıdır?”, “Yaşam değerleri ile toplumsal cinsiyet tutumları arasında bir ilişki var mıdır?” sorularına cevap aranmıştır.

Bu araştırmanın evrenini, 2012-2013 yılında, bir üniversitenin sosyal bilimlerle ilgili bir fakültesinde eğitim gören öğrenciler oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklem büyüklüğünü saptamada her iki cinsiyet için “Evrendeki Birey Sayısı Bilinen Örneklem Genişliği Formülü” kullanılmıştır. Örneklem seçiminde; araştırmanın evrenini oluşturan fakülteedeki yedi bölümden “Tabakalı Örneklem Yöntemi” ile ve her bölümden birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri arasından her sınıftan kaç kız ve kaç erkek öğrencinin örnekleme alınacağı belirlenmiştir. Belirlenen kız ve erkek öğrenci sayılarına göre bir haftalık bir zaman diliminde 7 bölümün

tüm sınıflarının derslerinde, öğretim elemanlarının izni alınarak, “Basit Tesadüfi Örneklem” yöntemi kullanılarak, 200 kız ve 200 erkek olmak üzere toplam 400 kişiye anket uygulanmıştır. Anketler toplandıktan sonra ancak 210 kız ve 114 erkek olmak üzere 324 tanesi kullanılabilir olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, SPSS 16.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

Kullanılan Araçlar

Anket formunun ilk bölümünde yaş, cinsiyet, doğum yeri, yaşadıkları yöre, anne babalarının eğitim ve çalışma durumları gibi kimlik sorularına yer verilmiş, ardından öğrencilerin cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla “***Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği***” ile, yaşama yükledikleri değerleri sorgulamak amacıyla “***Yaşam Değerleri Ölçeği***” kullanılmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği (TCRTÖ): Zeyneloğlu (2008) tarafından geliştirilen ve bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirleyen ölçek kullanılmıştır. Ölçek, 38 madde ve beş alt boyut içermektedir. Alt boyutları, ‘*eşitlikçi cinsiyet rolü*’, ‘*kadın cinsiyet rolü*’, ‘*evlilikte cinsiyet rolü*’, ‘*geleneksel cinsiyet rolü*’, ‘*erkek cinsiyet rolü*’ n den oluşmaktadır. 5’li likert tipindeki bu ölçek, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum cümlelerine; ‘tamamen katılıyor’ ise 5 puan, ‘katılıyor’ ise 4 puan, ‘kararsız’ ise 3 puan, ‘katılmıyor’ ise 2 puan, ‘kesinlikle katılmıyor’ ise 1 puan alacak şekilde puanlandırılmıştır. Bu puanlama sonucuna göre en yüksek puan ‘190’, en düşük puan ise ‘38’ olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan en yüksek değer, öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin ‘eşitlikçi tutuma sahip’ olduğunu, en düşük değer ise, öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin ‘geleneksel tutuma sahip’ olduğunu göstermektedir.

TCRT ölçeği, 38 madde ve beş alt boyut içermektedir. Ölçeğin ‘eşitlikçi cinsiyet rolü’, ‘kadın cinsiyet rolü’, ‘evlilikte cinsiyet rolü’ ve ‘geleneksel cinsiyet rolü’ alt boyutları sekiz, ‘erkek cinsiyet rolü’ alt boyutu ise altı maddeden oluşmaktadır.

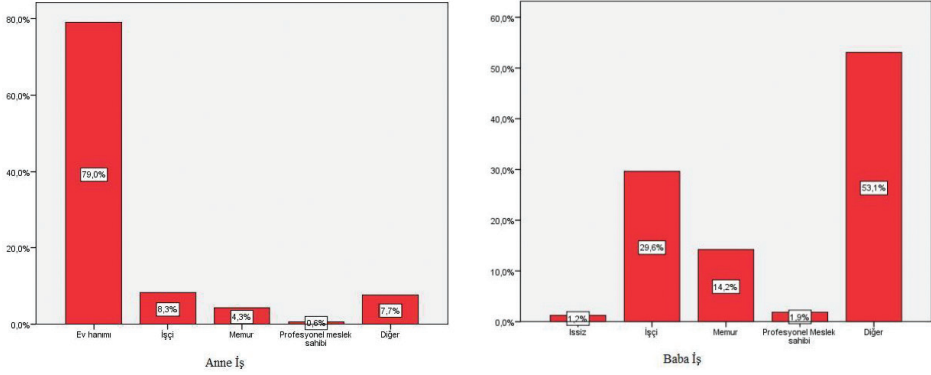
Yaşam Değerleri Ölçeği: Bu değer alanı için Allport, Vernon ve Lindzeyn'in (1960) belirlemiş olduğu altı değer boyutuna Güngör'ün (1998) ahlaki değer boyutunu da ekleyerek geliştirmiş olduğu ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekte toplam 14 ifade olmak üzere her bir değeri yansıtan ikişer ifade bulunmaktadır. 5'li likert tipindeki ölçekte, "Pek Çok Önemsiyorum"dan "Hiç Önemsemiyorum"a giden 5 seçenekli bir yapı hazırlanmıştır. "Hiç Önemsemiyorum" 1 rakamı ve arada kalan önemlilik derecesi de yüksekten düşüğe doğru 4, 3 ve 2 rakamları ile gösterilmiştir. Buna göre öğrencilerden, her ifadenin yanına o ifadeye verdikleri önem derecesinin ifade ettiği rakamı yazmaları istenmiştir. Böylece her bir değer boyutuna veya değer boyutu içindeki değişkenlere ne kadar önem verildiği gözlemlenmeye çalışılmıştır. Yaşam Değerleri Ölçeği 14 madde ve tek bir boyut içermektedir.

Bulgular

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin yaş ortalaması $21 \pm 1,77$ olup minimum yaş 18, maksimum yaş ise 31'dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 64,5'inin ailesinin ekonomik durumu orta düzeydedir. %5,9'u köy, %25,6'sı ilçe, %68,5'i il doğumludur. Ayrıca katılımcıların %62,7'sinin kız kardeşi veya ablası bulunmaktadır.

Tablo 1: Sosyo-demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%	Sınıf	N	%
Kız	210	64,8	I.sınıf	70	21,6
Erkek	114	35,2	II. sınıf	74	22,8
Toplam	324	100,0	III. sınıf	62	19,1
			IV. sınıf	118	36,4
Ekonomik Durum	N	%	Toplam	324	100,0
Çok iyi	2	0,6			
İyi	89	27,5	Kız Kardeş veya Ablasının Olup Olmaması	N	%
Orta	209	64,5	Evet	203	62,7
Kötü	18	5,6	Hayır	121	37,3
Çok Kötü	6	1,9	Toplam	324	100,0
Toplam	324	100,0			

Grafik 1. Anne ve Babalarının Yaptıkları İşe Göre Dağılımı

Grafik 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan gençlerin annelerinin %79’u ev hanımıdır. Gençlerin babalarının %29,6’sı işçi olarak çalışıyor olmalarına karşılık, %1,2’sinin de babasının işsiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirliği incelenmiştir.

Tablo 2: Ölçeklerin Güvenilirlik Analizleri

Boyutlar	Ortalama	S.Sapma	C.Alpha	C.Alpha*
Toplumsal Cinsiyet Rollerini	3,86	0,53	0,89	0,92
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	3,84	0,64	0,74	0,78
Kadın Cinsiyet Rolü	3,62	0,64	0,75	0,80
Evlilikte Cinsiyet Rolü	3,63	0,65	0,70	0,78
Geleneksel Cinsiyet Rolü	3,76	0,81	0,68	0,78
Erkek Cinsiyet Rolü	2,91	0,72	0,63	0,72
Yaşam Değerleri	4,40	0,42	0,80	0,82

*Zeyneloğlu S., Füsün T., “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 40: 409-420 [2011].

Tablo 2’de kullanılan ölçeklerin boyutları görülmektedir. Elde edilen cronbach alfa değerleri Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği’nin 5 faktörü için sırasıyla; 0,74, 0,75, 0,70, 0,68 ve 0,63 bulunmuştur. Genel olarak ölçeğin

cronbach alfa değerine bakıldığında ise 0,89'dur. Yaşam Değerleri Ölçeği için de Cronbach alfa değeri 0,80 bulunmuştur. Güngör'ün çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,82'dir. Elde edilen tüm sonuçlar sosyal bilimler açısından kabul edilebilir sınırlar içindedir. Diğer bir ifade ile araştırmada kullanılan ölçme araçları istatistiksel olarak güvenilir bulunmuştur.

Tablo 3: Cinsiyete Göre Farklılıkların İncelenmesi

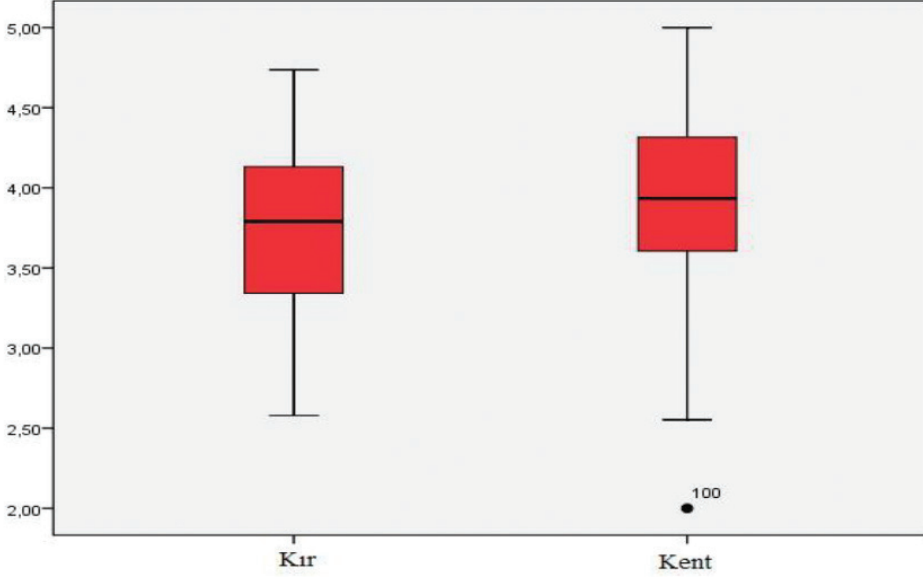
Boyutlar	Kız	Erkek	Toplam	t	p	Ortalama Farklılık
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	4,51±0,57	4,06±0,65	4,35±0,64	6,17	0,00	0,45
Kadın Cinsiyet Rolü	3,63±0,70	3,03±0,82	3,42±0,80	6,63	0,00	0,60
Evlilikte Cinsiyet Rolü	4,60±0,45	4,00±0,63	4,39±0,59	9,95	0,00	0,60
Geleneksel Cinsiyet Rolü	3,55±0,66	2,85±0,66	3,30±0,74	8,98	0,00	0,69
Erkek Cinsiyet Rolü	3,94±0,65	3,55±0,77	3,80±0,72	4,85	0,00	0,39
Yaşam Değerleri Boyutu	4,46±0,38	4,29±0,47	4,40±0,42	3,32	0,00	0,16

Tablo 3'de görüldüğü gibi, cinsiyete göre öğrencilerin cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarında ve yaşam değerlerinde bir farklılık olup olmadığı araştırılmak istenmiştir. Cinsiyete göre yaşam değerleri boyutu ve toplumsal cinsiyet alt boyutları incelendiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla, kadın ve erkeğin toplum içinde eşitlikçi role sahip olduğu yönünde bir tutuma sahip oldukları, erkeklerin ise daha gelenekçi tutum içinde oldukları anlaşılmaktadır. Yaşam değerleri boyutu ele alındığında, kız öğrencilerin ortalaması 4,46±0,38 ve erkek öğrencilerin ortalaması 4,29±0,47'dir. Diğer bir ifade ile öğrencilerin yaşam değerlerini sorgulamalarında da cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu dikkati çekmektedir. Özetle, cinsiyete göre farklılıklar incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet ve yaşam değerleri algısı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 4. Doğum Yerine Göre Farklılıkların İncelenmesi

Boyutlar	Kır	Kent	Toplam	t	p	Ortalama Farklılık
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	4,21±0,68	4,41±0,60	4,31±0,64	-2,641	0,00	-0,20
Kadın Cinsiyet Rolü	3,29±0,79	3,48±0,80	3,38±0,80	-2,078	0,03	-0,19
Evlilikte Cinsiyet Rolü	4,38±0,52	4,39±0,62	4,39±0,57	-0,238	0,81	-0,01
Geleneksel Cinsiyet Rolü	3,27±0,72	3,33±0,74	3,30±0,73	-1,039	0,30	-0,09
Erkek Cinsiyet Rolü	3,87±0,73	3,98±0,75	3,92±0,74	-1,265	0,20	-0,11
Yaşam Değerleri Boyutu	4,36±0,46	4,42±0,41	4,39±0,43	-1,084	0,28	-0,05

“Öğrencilerin kır ya da kent doğumlu olmasının toplumsal cinsiyete bakışını ve yaşam değerlerini etkilemekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 4’te de görüldüğü gibi, eşitlikçi cinsiyet rolü ve kadın cinsiyet rolüne yönelik tutumların, öğrencilerin doğum yerine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer bir ifade ile kent doğumlu olan kişilerin ortalamaları, kır doğumlu olan kişilere göre daha yüksek bir farklılık yaratmaktadır. Evlilikte çiftlerin cinsiyet rollerine, erkeğin cinsiyet rollerine ve geleneksel cinsiyet rollerine yönelik tutumlarda kır ve kent doğumlu olmanın bir etkisi görülmemektedir. Kır ve kentte doğmuş olmaya göre öğrencilerin toplumsal cinsiyet ayrımcılığı farklılıklarının grafiği incelendiğinde (Grafik 2), kentin ortalamasının kırdan daha fazla olduğu, ayrıca değişkenliğin kentte daha fazla olduğu görülmektedir. Yaşam değerleri boyutuna bakıldığında ise kır ve kente göre anlamlı bir farklılık meydana gelmediği görülmüştür.

Grafik 2. Yaşanılan En Uzun Süreli Yere Göre Farklılıklar Grafiği

Araştırmanın bu aşamasında, üniversite öğrencilerinin yaşam değerleri ile toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla toplumsal cinsiyete yönelik tutumun alt boyutları olan erkek-kadın cinsiyet rolü, eşitlikçi cinsiyet rolü ve evlilikte cinsiyet rolü, yaşam değerleri ile korelasyon analizine tabi tutulmuştur.

Tablo 5: Yaşam Değerleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum alt Boyutları Arasındaki Korelasyon

Boyutlar	Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Kadın Cinsiyet Rolü	Evlilikte Cinsiyet Rolü	Geleneksel Cinsiyet Rolü	Erkek Cinsiyet Rolü
Yaşam Değerleri Ölçeği	0,11*		0,14**		

**p<0,01'e göre anlamlılık *p<0,05'e göre anlamlılık düzeyi.

Tablo 5’te iki ölçeğin boyutları arasındaki korelasyonda; yaşam değerleri boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik tutumlar arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r= 0.11, p<.05$). Ayrıca yaşam değerleri ile evlilikte cinsiyet rolüne yönelik tutum arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır ($r=0.14, p<.001$).

Diğer taraftan öğrencilerin annelerinin bir işe sahip olup çalışıyor ya da çalışmıyor olmalarının, onların toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarını etkileyip etkilemediği sorusuna cevap aramak amacıyla regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 6. Annenin İş Durumunun Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu Üzerindeki Etkisi

Model	Standartlaştırılmamış		Standartlaştırılmış	t	p
	Katsayı		Katsayı		
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	3,714	0,093		40,076	0,000
Anne İş	0,093	0,073	0,132	1,670	0,001

a. Bağımlı Değişken: Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu

Annenin iş durumu ‘çalışan anne’ ve ‘ev hanımı’ olan anne olarak iki alt boyutta incelenmiştir. Kurulan regresyon modeli doğrusaldır ve model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=11,050; p<0,05$). Uygulanan regresyon modelinin Beta katsayısı incelendiğinde annenin iş durumunun yani çalışıyor ya da çalışmıyor olmalarının öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu etkilediği anlaşılmaktadır. Annenin iş durumunun toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu pozitif yönde etkilediği görülmüştür (Standart Beta katsayısı= 0,132; $p<0,01$). Diğer bir ifade ile annesi çalışanların toplumsal cinsiyete yönelik daha pozitif bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Tartışma

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili

bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal yaşama ilişkin yansımaları geleneksel ve eşitlikçi roller olarak kadın ve erkeklerin yaşamını farklı yönlerde şekillendirmektedir (Zeyneloğlu, 2008). Geleneksel roller içerisinde toplum tarafından kadına yüklenen roller; çocuk doğurma ve büyütme, temizlik yapma, bulaşık yıkama, yemek pişirme gibi ev işlerinden sorumlu olma, kendilerinden önce eşlerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama, onların mutluluğu ve rahatı için kendi isteklerinden ödün verme, iş hayatında aktif olmama gibi eşitlikçi olmayan sorumluluklardır. Erkeklerle yüklenen geleneksel roller ise; ev dışında çalışma, aileleri için zorluklarla mücadele etme, evin geçiminden sorumlu olma, parasal kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olma ve evin reisi olma gibi eşitlikçi olmayan sorumlulukları içermektedir (Zeyneloğlu, 2008; Atış, 2010). Toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen eşitlikçi roller ise; aile, çalışma, evlilik ve eğitim yaşamında kadın ve erkeğin eşit olarak sorumlulukları paylaşmaları olarak belirtilmektedir (Hunter vd., 2004; Atış, 2010).

Kültür, bireylerin cinsiyet kalıplarını ve tutumlarını belirleyen esas faktörlerden biridir. Ancak, kültürün kadına ve erkeğe yönelik belirlediği rol ve modeller zamanla değişebilmektedir. Kadının iş hayatına atılması, eğitim seviyesinin yükselmesi gibi nedenler, kadın ve erkeğe ait rolleri büyük ölçüde etkilemiş hatta değişime uğratmıştır. Bu süreçlerle birlikte geleneksel toplum içerisindeki kadın ve erkeğin rolleri arasındaki mesafe azalmış ve benzerlik arz etmeye başlamıştır. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin tutumları ile yaşam değerleri araştırılmıştır. Bu ilişkinin birtakım demografik değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediği ve üniversite öğrencilerinin *yaşam değerleri* ve *toplumsal cinsiyet rollerine* ilişkin tutumları arasında cinsiyete göre anlamlı bir ilişki olup olmadığı çeşitli istatistiksel analiz teknikleriyle incelenmiştir.

Araştırmada öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları, Zeyneloğlu tarafından geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” (TCRTÖ) kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmamızda toplumsal cinsiyet rolleri tutumları; eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü alt boyutlarında incelenmiştir.

Bu araştırmada kız ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin farklı tutum içinde oldukları, kızların erkeklere nazaran daha eşitlikçi tutum ve rollere sahip oldukları, erkeklerin daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip oldukları anlaşılmıştır. Bu sonuç ülkemizdeki benzer çalışmalarda da dikkati çekmektedir (Baykal,1988; Kalaycı vd., 2012; Temel, 1991; Seçgin vd., 2011; Girginer, 1994; Çelebi, 1997). Toplumsal cinsiyette eşitlik denildiğinde, fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve kullanımında ve hizmetleri elde etmede bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılık yapılmaması ifade edilmektedir (Akın, 2007). Anlaşıldığı gibi erkek ve kız öğrenciler arasında Toplumsal cinsiyet rolüne yönelik bir tutum farklılığı bulunmaktadır. Bu sonuç, Seçgin vd. (2011), Vefikuluçay vd. (2007), Yılmaz vd.'nin (2009) çalışmalarından elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Lise ve üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rolleriyle ilgili düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan birçok çalışmada, anneleri çalışan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi rolleri benimsedikleri belirlenmiştir. Araştırmamızdaki öğrenci grubunun %79'unun annesinin ev hanımı olduğu görülmüştür. Yapılan analizde, annenin çalışma durumunun öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Araştırmamızdan çıkan bulgular Baykal'ın (1988) çalışmasıyla da benzer sonuçlar göstermektedir. Baykal'ın (1988) üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerini belirlediği çalışmada, annesi çalışan öğrencilerin, annesi çalışmayan öğrencilere göre daha fazla eşitlikçi rollere sahip oldukları belirlenmiştir.

Diğer taraftan gençlerin cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının yaşam değerleriyle, özellikle eşitlikçi cinsiyet rolü ve evlilikte cinsiyet rolü alt boyutlarıyla anlamlı ilişki içinde olduğu görülmüştür.

Dünya Ekonomik Forumu'nun yayımladığı *2013 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu*, Türkiye'nin kadın-erkek eşitliği sıralamasında 136 ülke arasında 120'nci sırada yer aldığını (<http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2013>) göstermektedir. Bu durum ülkemiz açısından oldukça dikkat çekicidir. Literatürde, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel bakış açılarının değiştirilerek, eşitlikçi bakış açısı kazanmalarının sağlanabilmesi

için öncelikle gençlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin toplumsal cinsiyet bakış açılarını belirlemek ve bölgesel farklılıkları ortaya çıkarmak için daha geniş çaplı çalışmalar planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Allport, G. W., Vernon, P. E. & Lindzey, G. (1960). **Study Of Values: A Scale For Measuring The Dominant Interests In Personality.** Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Arditti, J. A., Goodwin, D. D., & Scanzoni, J. (1991). "Perceptions of Parenting Behavior and Young Women's Gender Role Traits and Preferences," **Sex Roles**, 25(3), 195-211.
- Aşılı, G. (2001). **Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerine Ve Ego Durumları Arasındaki İlişki.** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ataman, H. (2009). **LGBTT Hakları İnsan Haklarıdır**, Ankara: İnsan Hakları Gündemi Derneği Yayını.
- Atış, F. (2010). "Ebelik/ Hemşirelik 1. Ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi", (Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalı, . Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana).
- Baykal, S. (1988). **Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerine İle İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bilton, T., Bonnet, K., Jones P., Sheard K., Stanworth M. & Webster A. (1987). **Introductory Sociology**, Second Edition, The Macmillan Press, London.
- Busse, M. & Spielmann, C. (2003). "Gender Discrimination And The International Division Of Labour", **Hamburg Institute Of International Economics Discussion**, Paper: 245, Hamburg.
- Cherry, A. L. (2005). **Examining Global Social Welfare**, Issues, Thomson Brooks/Cole, Belmont

- Çelebi, N. (1997). **Turizm Sektöründeki Küçük İşyeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler**, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Dökmen, Y. Z. (2004). **Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar**, Sistem Yayıncılık, Ankara.
- European Communities (2006). **A Roadmap For Equality Between Women And Men 2006-2010**, Belgium.
- Giddens, A. (2008). **Sosyoloji**, İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- Girginer, U. H. (1994). **Türk Toplumunda Cinsiyet Rollerini Algısı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Global Gender Gap Report 2013 (25.11.2013),
Erişim: <http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2013>.
- Gümüsoğlu, F. (2004). “İlköğretim Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları”, **Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma**, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, Cilt 3, s.317-327.
- Güngör, E. (1998). **Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar**, İkinci Baskı, Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- Güvenç, G. (1996). “Kız ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Etkileşime İlişkin Algıları İle Toplumsal Cinsiyet Rolüne İlişkin Tutumları”, **3P Dergisi 4** (1): 34-40.
- Hunter, J. B., Guernsey de Zapien, J., Papenfuss, M., Fernandez, M. L., Meister, J., & Giuliano, A. R. (2004). “The impact of a Promotora on Increasing Routine Chronic Disease Prevention Among Women Aged 40 and Older at the U.S.-Mexico Border”, **Health Education Behaviour**, 31, 18S-27S.
- Kalaycı, N., Hayırsever F. ve Özcan, F. Z. (2012). “İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algıları”, **2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi**, 27-29 Eylül 2012, Bolu.
- Keith, B. & Jacqueline, S. (2002). “Parent And Adolescent Gender Role Attitudes In 1990’s Great Britain”, **Sex Roles**, 46 (7/8): 239-244.

- Kimberly, A. & Mahaffy, K. (2002). "The Gendering Of Adolescents' Childbearing And Educational Plans: Reciprocal Effects And The Influence Of Social Context", **Sex Roles**, 46 (11/12): 403–417.
- Marshall, G. (1999). **Sosyoloji Sözlüğü**, (Çev.: Osman Akınhay / Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Özkul, A. S. (2007). **Yaşam ve Çalışma Değerlerini Etkileyen Faktörler SDÜ Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Rokeach, M. (1973). **The Nature of Human Values**, Free Press, New York.
- Rosenkrantz, P., Vogel, S., Bee, H., Broverman, I. & Broverman, D. M. (1986). "Sex Roles Stereotypes And Self Concepts In Colloge Students", **Journal Of Consulting And Clinical Psychology**, 32 (3): 287–295.
- Sancar S., Acuner, S., Üstün İ. ve Bora, A. (2006). "Cinsiyet Eşitsizliği Bir Kadın Sorunu Değil Toplumun Sorunudur", UNDP-Kalkınma ve Demokratikleşme Projelerinde Cinsiyet Eşitliği Hedefinin Gözetilmesi Eğitimi, 2005-2006, **UNDP**, İstanbul.
- Savcı, İ. (1999). "Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 54, Sayı: 1.
- Schwartz, S. H. (1999) "A Theory of Cultural Values and Some Implications for Work", **Applied Psychology: An International Review**, 48 (1), 23–47.
- Seçgin, F., ve Tural, A. (2011). "Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları", **e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences**, 1C0452, 6, (4), 2446-2458.
- Temel, Z. F. (1991). **Yetiştirme Yurdunda Kalan ve Ailesinin Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Tutumları ile Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Trommsdorff, G. & Iwawaki, S. (1989). "Student's Perceptions Of Socialisation And Gender Role In Japan And Germany", **International Journal Of Behavioral Development**, 12 (4): 485–493.

- Vefikuluçay, D., Demirel, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2007). “Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açılıarı”, **Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 14 (2): 12–27.
- World Health Organization (WHO), (1998). “Gender And Health”, **Technical Paper**, Switzerland, Pp. 5-20.
- Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2009). “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt 6: 1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>
- Zeyneloğlu, S. (2008). **Ankara’da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları**, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi), Ankara.
- Zeyneloğlu, S. ve Fusun, T. (2011). “Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** (H. U. Journal of Education), 40: 409-420.
- (02.05.2013). Erişim: <http://dpms.csd.auth.gr/emplak/Schwartzpaper.pdf>